Hallintovaliokunnan kirjallinen lausuntopyyntö

Asia: HE 78/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueesta annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 ja 17 §:n muuttamisesta

https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+78/2024

Tausta

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laiksi hyvinvointialueesta annetun lain sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 ja 17 §:n muuttamisesta.

Esityksessä hyvinvointialueesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi **ennakollista talouden ohjauksen menettelyä koskeva sääntely**. Lisäksi muutoksia tehtäisiin hyvinvointialueen **arviointimenettelyä** koskeviin lain säännöksiin.

Ehdotetuilla laeilla on tavoitteena edistää hyvinvointialueen kestävää taloudenhoitoa tunnistamalla talouden merkittävä vaarantuminen ja sen ehkäisemisemiseksi tehtävät toimenpiteet mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Lausunto

Ennakollisen talouden ohjauksen menettely

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue suhtautuu kielteisesti esitettyyn ennakollisen talouden ohjauksen menettelyyn.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue näkee tärkeäksi, ettei alueiden ylimääräistä hallinnollista taakkaa lisätä ilman erityisen painavaa syytä. Parhaat tavat, joilla valtio voi nykyisessä tilanteessa tukea hyvinvointialueiden talouden tasapainoa, ovat säätelevien normien purkaminen ja velvoittavan lainsäädännön väljentäminen vuoropuhelussa alueiden kanssa. Näin hyvinvointialueille annetaan mahdollisuus ratkaista nykyinen palvelutarve nykyistä vaikuttavammin ja kokonaistaloudellisemmin.

Merkittävät hyvinvointialueiden kustannussäästöt edellyttävät lainsäädännön muutoksia, ja siksi esityksen mukainen ennakollinen talouden ohjauksen menettely ei näyttäydy vaikuttavana keinona tasapainottaa hyvinvointialueiden taloutta. Suurimpia palvelutuotannon kustannuksia syntyy ympärivuorokautisissa toiminnoissa, kuten erityisryhmien asumispalveluissa, sekä erikoissairaanhoidossa ja sairaalapalveluissa. Näiden aiheuttamiin kustannuksiin voidaan hyvinvointialueiden omilla toimilla vaikuttaa vain vähän.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue näkee tärkeäksi, ettei ylimääräistä hallinnollista taakkaa lisätä. Jo nykyisten rakenteiden mukaiset ministeriöiden kanssa käytävät keskustelut työllistävät alueita merkittävästi. Esityksen mukainen ennakollinen talouden ohjauksen menettely lisäisi entisestään hyvinvointialueiden hallinnollista taakkaa ja byrokratiaa.

Keskeisen hyvinvointialueita sitovan ohjauksen tulisi toteutua lainsäädännön ja rahoituksen muutosten kautta. Talouden ohjauksen esitetyssä menettelyssä annettavat suositukset eivät olisi hyvinvointialueita lainsäädännöllisesti sitovia, mikä voisi heikentää niiden vaikuttavuutta.

Arviointimenettely

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue pitää esitettyä muutosta lisärahoituksen hakemisen vaikutuksesta arviointimenettelyn käynnistymiseen perusteltuna. Hyvinvointialueen näkökulmasta lisärahoituksen hakeminen kuvastaa merkittävämmällä tavalla rahoituksen riittämättömyyttä kuin lisälainanottovaltuuden haku.

Sen sijaan alue ei kannata arviointimenettelyn raportointiin liittyviä ehdotuksia. Myös tämänkaltainen muutos lisäisi alueiden hallinnollista taakkaa. Aluevaltuusto ja aluehallitus edellyttävät jo nykytilanteessa talouden tasapainottamisen toimenpiteiden raportoimista esimerkiksi osavuosikatsauksissa, ja materiaalien ollessa julkisia ministeriöillä on niihin täysi pääsy. Muuta lisäraportointia ei ole tarkoituksenmukaista rakentaa.

Lainanottovaltuus

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue suhtautuu kielteisesti lainanottovaltuuden määritelmän muuttamiseen lainsäädännössä. Esitetty muutos lainanottovaltuuteen kaventaisi merkittävästi hyvinvointialueiden mahdollisuuksia tehdä toiminnan kannalta keskeisiä sitoumuksia.

Lainanottovaltuudella säädellään hyvinvointialueiden pitkäaikaisen lainan määrää. Investointeja vastaavia sopimuksia varten hyvinvointialue ei ota lainaa, joten myöskään lainanottovaltuutta näihin sopimuksiin ei tulisi tarvita. Nykytilanteessa ministeriön investointiohjeistuksessa on tehty tulkinta, jonka mukaan lainanottovaltuutta tarvitaan myös investointeja vastaaviin sopimuksiin, ja sen myötä tämä lainsäädäntömuutos esitetään teknisluontoisena.

Tosiasiallisesti muutos lainanottovaltuuteen kaventaisi merkittävästi hyvinvointialueiden mahdollisuuksia tehdä toiminnan kannalta keskeisiä sitoumuksia, kuten kuntaorganisaatioilta periytyneiden ”3+1 vuoden” vuokrasopimusten jatkoa. Esityksestä tulisi tehdä merkittävästi kattavampi vaikutustenarviointi ennen varsinaista päätöksentekoa.

Jos lainanottovaltuus ulotetaan koskemaan myös investointeja vastaavia sopimuksia, tulisi lainanottovaltuuden laskennan pohjana olevasta vuosikatteesta huomioida erikseen päättyvien sopimusten vuosikatetta korottava vaikutus.

Nykysäädöksillä ollaan päätymässä tilanteeseen, jossa käytännössä kaikkien hyvinvointialueiden on haettava lisälainanottovaltuutta nykyisten toimitilojensa säilyttämiseksi. Tämä ei ole ollut alkuperäisen lainsäädännön tavoitteena, vaan johtuu ennakoitua suuremmista vuoden 2023 alijäämistä, ja siitä että valtaosa hyvinvointialueelle kunnilta siirtyneistä vuokrasopimuksista on siirtynyt nimenomaan 3 vuoden pituisilla sopimuksilla, joten ne päättyvät samaan aikaan.

Muut huomiot

Alue pitää kuitenkin tärkeänä sitä, että hyvinvointialueet sitoutuvat tasapainoiseen talouteen oman toimintansa osalta. Hyvinvointialueiden rahoitus muodostaa merkittävän osan valtion rahoituksesta, ja alueiden taloudella on suora vaikutus koko valtion talouteen.

Hyvinvointialueet ovat ensimmäisten kahden toimintavuotensa aikana onnistuneet kehittämään asukkaiden palveluja koko maassa. Esimerkiksi perusterveydenhuollon hoitotakuun mukainen hoitoon pääsy on parantunut. Lisäksi alueilla on pystytty ottamaan tehokkaasti käyttöön koko alueen kapasiteetti esimerkiksi vuodeosastojen ja asumispalvelujen osalta, mikä on lyhentänyt jonoja palveluihin. Kaikilla alueilla on jo toteutettu tai suunnitteilla digitaalisen asioinnin merkittäviä uusia avauksia.

Hyvinvointialueet tarvitsevat nyt työrauhaa ja ennakoitavissa olevaa rahoitusta, jotta nämä positiiviset kehityssuunnat voivat jatkua.